

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasiilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovarisa
v Idriji.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljatve je pošiljati franko.

Učiteljski Tovarish izhaja vsak petek popoldne.
Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.
Vse leto velja . . . 10.— K
pol leta . . . . . 5.— "
četrt leta . . . . . 2:50 "
posamezne številke po 10 h.

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 20 h za petit-vrsto.
Priloge poleg poštnine 6 K.

Za oznanila je plačati od enostolpne petit-vrste,
če se tiska enkrat . . . 14 h
" " dvakrat . . . 12 "
" " trikrat . . . 10 "
za nadaljna uvrščanja od petit-vrste po 8 h.
Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

Upravništvo Učiteljskega Tovarisa
v Ljubljani.

Poštna hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštnine.

Cenjene naročnike,
ki še niso poravnali naročnine za prošlo leto, prosimo, da to store nemudoma, ker smo sicer primorani jim list ustaviti. Hkrati pa opozarjamo one naročnike, ki plačujejo četrletno, naj nam pošljejo denar v prvi polovici četrletnega meseca, ker nam s tem jako olajšajo upravniške posle.

Upravništvo.

Proti pogubnim mislim.

V češkem „Narodnem Obzoru“ čitamo pod gorenjim naslovom članek, ki se nam zdi toliko zanimiv, da ga objavljamo v prevodu.

Še pred nekaj desetletji so na Češkem in na Moravi preiskavali učitelje in jih kazensko premeščali za greh, ako so čitali Rousseauja.

Še nedavno so pomenjali ta „revolucijonar in antikrist“ in njegovi privrženci kamen, ki so preko njega padali kandidatje pri učiteljskih izpitih pred praško komisijo.

Rousseau, Basedow itd. to se bile zanke za revolucionarne življe v učiteljstvu. Kdor ni pri izpitu slavnostno izpregovoril predpisanega anathema, tega so mečkali, da je običajno — obvisel.

Sčasoma je seveda slava Rousseaujeva pobledele. Dolga leta že ni prišel nihče pred disciplinarko, fako so slučajno pri njem zasledili „Emila“, in lahko se zgodi, da še dočakamo, da bodo „dobro izdelan“ izvleček iz groznega in od cerkve prokletega tega spisa čitali na c. kr. učiteljskih.

Čestilci Rousseaujevi, če vas je sploh še kaj, ni se vam treba več bati discipliniranja, da, niti poraza pri izpitu.

Tudi nimamo več časa, da bi se brigali za pristaše mrtvega revolucionarja. Nastopili so

nevarnejši avtorji, sodobni pisatelji, živi in nepodkupni razširjevalci anarhije in pogube. Vse delo, da se ohranijo pobožnost in dobra navadnostna načela, poka in se trga. Komaj prestanejo Darwinisti, že prično Haekeljanec, komaj utihnejo ti, že prihajajo svobodni misleci itd.

Šolskim uradom raste preko glave tajna korespondenca. Nadzorniki izerpavajo svoje sile s preiskavanjem odkritih in zasledovanjem tajnih pristašev svobodnih mislecev. Na inšpekcijah ne vedo, naj li prej preiščejo, kje manjka v izkazih ničla in spodobno primerne valovite čirčare, ali pa si rajši še prej poiščejo opore pri vseh „vaških kapacitetah“, ki se so že obnesle, da konferira z njimi o mišljenju in vedenju vseh učnih oseb. Toda tega še ni dosti! Niso dokončane disciplinarko z Macharjanec in že se začnejo novo delo.

Državno namestništvo je objavilo naredbo (št. 20.420), ki naroča c. kr. okraj glavarjem, naj obračajo najintenzivnejšo pozornost učiteljskim zborovanjem s predavanji o naravnih vzgoji po sistemom in mislih E. Haufeja. Ta sistem ni prav nič drugega, kakor sistem svobodne šole po intencijah svobodne misli, samo da se skriva za drugo ime, in treba tedaj te misli smatrati pogubnim in jih pobijati. — Tako gospodje nadzorniki! Cerkev in domovina sta v nevarnosti! Zapomnite si, da ni zadosti, ako obračate svojo pozornost na učiteljska zborovanja, marveč dobro bi bilo semintja iznenada (seveda, ne da bi to zbudilo javne pozornosti) izvesti pri učiteljih hišne preiskave, revizije privatnih bibliotek in časih bi tudi ne škodilo — tako nekako nič hudega misleč, po nerodnosti — seči temu in onemu učitelju i v žep. — Nadalje bi moral imeti ta ali oni v evidenci, kaj dobivajo učitelji po pošti . . .

In sploh — glavna in o vseh stvar je, da imamo o vsem dobre in zanesljive informacije od oseb, ki jim lahko zaupamo. Takih je

vendarle še v vsaki vasi. Le modro, premišljeno nastopati, ne pozabljati, da so informacije glavna stvar! Saj gre, gospodje, za pobijanje pogubnih Haufejevih misli!

In to je bilo doslej še vedno proketo naporno delo — pobijati misli!

* * *

Pristavljamo temu članku samo vprašanje: Ali poznate deželo, kjer vladajo skoro do pičice enake razmere?

Gospodinski tečaj na Dunaju.*

Poročila Jerica Zemljanova dne 29. decembra 1909 na zborovanju „Društva slov. učitelje“ v Ljubljani.

Kako velikega pomena za razvoj, napredka in kulture smatrajo v drugih deželah vzorno in dobro gospodinjstvo, ni treba še posebe poudarjati. Omenim naj le Čehinje, ki so v vsakem oziru daleč, daleč pred nami, kako sodijo te o njem. Žena, ki ni v prvi vrsti dobra, vzorna gospodinja, naj se ne prišteva kulturnim in naobraženim ženam. Dokaz njihovega dela na tem polju je žensko društvo „Vesna“ v Brnu, ki naobrazi v raznih gospodinskih šolah in tečajih povprečno 2000 učenk na leto. Kje se more kako žensko društvo ponašati s takim delom? Ko je obiskal letos naš deželni glavar ta vzorni zavod, je bil baje ves presenečen ob krasnih uspehih, ki jih je videl tam in je obžaloval, da pri nas še začetka ni v tej važni stroki.

Kako potrebno je vsaki deželi in državi dobro gospodinjstvo za razvoj narodnega gospodarstva, dokazuje Belgija, ki jo je baš to rešilo pred ogromnim izseljevanjem in ji pomagalo do viška kulture. Leta 1891. je poizkusila s prvo gospodinsko šolo. Ali že l. 1898.

* Iz letnega poročila „Društva slov. učitelje“ za l. 1909.

je naraslo število takih šol na 245 z 9000 učenkami. To so dejstva, ki kažejo jasno, da mora razumno gospodinjstvo korakati vsem drugim strokam na čelu, kjer hočejo napredovati. Pa pogledjmo le posamezne družine! Kjer je dobra gospodinja, tam je sreča in blaginja! Kjer ni tega, gre vse rakovo pot!

Da, pa še celo pri posameznih osebah se čuti dobra ali slaba stran gospodinjstva. Pogledjmo sebe, kako težko je vegetirati z borno plačo, ker si ne znamo same pomagati! Seveda nismo temu krive same, temveč največ naši učni zavodi, ki nas vzgajajo za materino naročje, ne za javnost in za boj po kruhu in obstanku. Kaj čudo, ako nam je ob izstopu iz učiteljske duša polna lepih idealov, razum pa prazen izkušenj in slik za življenje?

Zato pa ni tudi nikomur na svetu usojeno toliko prevar v vsakem oziru, toliko zatajevanj, kot ubogi kranjski učiteljci, saj zahteve življenja niti za pičico ne odgovarjajo onim nazorom, ki z njimi stopimo v svet.

A kjer ni prevar — ni spoznanja! In menda je bilo bridko spoznanje, ki je privedlo kranjski učiteljci v gospodinski tečaj na Dunaj, s trdnim namenom in z resno voljo pomagati s pridobljeno prakso sebi in drugim.

Da sta pa znali, koliko trpkih prevar in bridkih izkušenj doživita v nemškem seminaru med nemškimi kolegijami, bi jima gotovo upadel pogum, še preden sta prestopili njega prag.

Smoter seminarja, ki je poleg češkega v Brnu edini v Avstriji, je: naobraziti teoretično in praktično učiteljice za gospodinske in kuharske šole. Tečaj traja 10 mesecev, in sicer od septembra do julija. Vzdržuje ga „Zadruga dunajskih gostilničarjev“, subvencionira ga ministrstvo za javna dela, ima pa pravico javnosti.

Učni predmeti so: praktično kuhanje, nauk o živilih, gospodinjstvo, pedagogika (špe-

LISTEK.

Pisma iz onstran groba.

Piše pokojni Afron Voljniš, priobčuje Florijan Švon.

VIII.

Ko sem se odpočil pod starodavnimi lipami, sem se izprehajal ob kristalnočistem jezeru, zamišljen v čarobni tukajšnji svet. Dragi Švon, kaj rad bi ti opisal tostrano prirodo, ali manjka mi izrazov. Kar reprezentira snovni svet, to vse odseva v to mojo novo domovino, z razločkom, da je padla snovna zaveza z vsakega bitja in z vsakega predmeta, ter da tukaj gledam najburnejše, vrveče žitje snovi prostega življenja. Karkoli življenja se je od pamtiveka sem po snovnih pojavih upodobilo, to vse gledam pred seboj tako jasno tako čisto kot je zate beli solnčni dan.

Tu zrem vse življenske sile v vsem njihovem vrvenju in stvarjenju, v njih raznovrstnih oblikah, ki so jih potom snovi zadobile v snovnem pojavu vseмирskih svetov. Zdaj mi je umljivo, da se priroda ne izpopolnjuje nazunaj, ampak naznotraj, to je iz sebe vase. Po druženju elektronov nastajajo atomi in po zdru-

ženju ionov nastajajo molekuli. Ti se družijo, da ustvarjajo nazunaj kalup, in v tem kalupu zadobi psiha obliko v svrhu izpopolnjevanja prirode same. Ker so vsi snovni pojavi le kalup bistva, zato imajo ti kalupi svoj pričetek in svoj konec, zakaj oni so le sredstvo, da je doseglja po njihpr iroda izpopolnitev svoje vedno se izpopolnjuje psihe.

Ko sem tako zatopljen v prirodno stvarstvo korakal ob jezeru, zagledam na trati ležečega Amanata, ki je opazoval rosno kapljo, ki se je lesketala na vijoličnem listu. Da bi ga ne motil v njegovem proučevanju, sem hotel oditi, od koder sem prišel ali oni me opazi in reče: „Afron, ne ogiblji se me!“

„Oprost, Amanat, nisem te hotel motiti, zato sem se obrnil od tebe,“ mu odgovorim jaz.

„Ako te zanima proučevanje najnižjega pojava v vsemiru, lezi k meni v travo in opazuj z menoj postanek monade,“ pravi Amanat.

Ko sem se vlegel, je Amant nadaljeval: „Glej, v tem prašku proučujem postanek vseмирskih pojavov. Gotovo je, da je nekaj bil vesolni vsemir v pravem pomenu besede kaos. V njem se je pričelo vrvenje in stvarjenje potom brezmejno majhnih delcev. Tako, kakor

lahko opazuješ tu na tem listu ta majhni prašek, katerega pričetek sem zapazil baš oni čas, ko si se mi bližal, se je pričelo prvo stvarstvo. Vedi, Afron, da stvarjenje še ni končano, in tudi ne bo končano, dokler bo čas brezkončen in brezkraven. Vesolni prostor je poln takih monad, ki so nastale sočasno z nastajanjem prasnovi. Monada pravzaprav še ni telo, ker je ne moremo fizično deliti. To veš, da je vsako telo fizično deljivo. Nastale pa so monade potom združenja brezmejno majhnih delcev, takozvanih ionov. — Vsi ti deli, združeni v monado, tvorijo celotno enoto. Monade se vpodablajo na določenih krajih in prostorih.

Človek bi mislil, da so te male monade vse enake, ali to ni tako. Nekatero so finejše, druge preprostejše narave. Iz tega se lahko sklepa, da so tudi ioni, iz katerih so monade nastale, nekateri finejši drugi bolj preprosti. Dobro opazuj in videl boš prvi življenski pojav tu v nastajanju monade.

Vidiš li, kako se družijo pravsemirski ioni v monado? Monada je prvi nevtralni pojav, brezmejno majhen, vendar že na prostor navezan, ki ni čisto pozitiven, ne čisto negativen, ampak v nji sta psiha in snov že združeni po vseмирskih praiouških delcih.

Pri nastajanju monade se družijo zunaj preprosti in znotraj finejši ioni, torej so zavzeli v pričetku preprosti ioni obseg in finejši središče monade.

Zdaj pa, če opazuješ monado, lahko razvidiš, da sočasno prohajajo preprosti ioni na znotraj in tem se umikajo finejši ioni na periferijo monade.

Tako obstoji ta nastala monada iz finejšega in prostejšega zrna in iz finejše in preprostejše sfere ali, kakor učenjaki rečejo, iz dveh ravnih, plasti ali ovojev.

Vse monade so nastale potom mehanično delujoče prasile na prasnov.

Iz te majhne monade lahko sklepamo na vseмирsko enoto.

Ker vemo, da so i oni pozitivne in negativne narave, to sta dve nasprotni in vendar privlačni naravi, ravno tako vladata tudi v vesolnem vsemiru pozitivna in negativna sila. Iz tega sklepamo: Vsemir obstoji iz pozitivne prapsihe in iz negativne prasnovi. Kjer se družita, ustvarjata življenske pojave. Čim finejša je snov, tem lažje jo obvladuje psiha, in kolikor bolj jo prevladuje psiha, toliko višji in popolnejši je dotični psihični pojav. To velja o ionih, ki so deli molekula. Nasprotno pa imajo elektroni, deli atoma, lastnost, da imajo